

Valtakunnallinen nuorisotyön ja –politiikan ohjelma (VANUPO) 2024-2027: - *Vahvistetaan nuorten hyvinvointia monialaisin toimenpitein*

Toteutetaan hallitusohjelman kirjaus:

”Hallitus laatii laaja-alaisen toimenpideohjelman nuorten syrjäytymisen ehkäisemiseksi, hyvinvointivajeen ja mielenterveyden ongelmien paikkaamiseksi. Vahvistetaan moniammatillista työtä nuorten hyvinvoinnin edistämiseksi.”

Sisällys

JOHDANTO.....	2
NUORTEN KASVU- JA ELINOLOJEN TILA JA HYVINVOINNIN HAASTEISIIN VASTAAMINEN.....	3
KOHTI KOORDINOITUA JA MONIALAISTA NUORISOPOLITIIKKAA	5
HALLITUKSEN NUORISOPOLIITTISET TAVOITTEET JA TOIMENPITEET	5
Kori I: Jokaiselle nuorelle polku eteenpäin.....	6
Tavoite 1: Nuori voi hyvin koulussa ja oppilaitoksessa.....	6
Tavoite 2: Jokaisella nuorella on pääsy mieluisaan harrastukseen matalalla kynnyksellä	7
Tavoite 3: Työelämän ja koulutuksen ulkopuolella olevien nuorten määrä vähenee	8
Kori II: Monipuolista tietoa ja välineitä nuorten mielen hyvinvoinnin tukemiseen	9
Tavoite 4: Nuorella on pääsy oikea-aikaisiin ja laadukkaisiin mielenterveyspalveluihin	9
Tavoite 5: Mielekäs vapaa-ajan toiminta vahvistaa nuorten mielen hyvinvointia	10
Kori III: Nuorten hyvinvointia tuetaan osallisuutta, yhteisöllisyyttä ja turvallisuutta vahvistamalla	10
Tavoite 6: Nuorten osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuudet yhteiskunnalliseen keskusteluun ja päätöksentekoon vahvistuvat	11
Tavoite 7: Nuorten turvallisuuden tunne ja turvallisuus vahvistuvat.....	11
Tavoite 8: Yhteisöllisyyttä, yhdenvertaisuutta ja resilienssiä nuorten elämässä tuetaan.....	12
NUORISOTYÖN JA –TOIMINNAN TUKEMISEN LINJAUKSET	13
Kunnallinen perusnuorisotyö	13
PAINOPISTEET NUORISOALAN VALTAKUNNALLISTEN OSAAMISKEKUSTEN VALTIONAPUKELPOISUUDEN HYVÄKSYMISELLE.....	14

Tausta	14
Painopisteet 2024-2027	15
Nuorten hyvinvoinnin edistäminen nuorisotyön keinoin.....	15
Nuorten hyvinvointityön johtamisen tuki	15
SUOMEN KANSALLISET TAVOITTEET NUORISOALAN EUROOPPALAISELLE JA KANSAINVÄLISELLE TOIMINNALLE	16
Nuorten mielen hyvinvointi.....	16
Nuorisotyön laatu.....	17
Osallisuus ja demokratian vahvistaminen	17
Nuoret ja ilmastonmuutos	18
OHJELMAN VALMISTELUSTA	19

JOHDANTO

Suomessa oli vuonna 2022 lähes 1,8 miljoonaa alle 29-vuotiasta nuorta. Tässä ohjelmassa nuorisopolitiikan ydinkohderyhmänä ovat 12-25-vuotiaat nuoret, joita maassamme on lähes 870 000 henkilöä. Edellä mainittuun ikäkauteen ajoittuvat nuoren suurimmat elämänmuutokset. Nuori saavuttaa täysi-ikäisyyden ja sen myötä hänen oikeutensa ja velvollisuutensa lisääntyvät merkittävästi. Ikävaiheessa nuoren keho ja tunne-elämä muuttuvat voimakkaasti. Vaiheen alkupuolella nuori yleensä etäännyttää vanhemmistaan ja ystävistä tulevat nuorelle yhä tärkeämmiksi. Ikäjakson keskivaiheilla useimmat nuoret muuttavat pois lapsuudenkodistaan. Vaiheeseen sijoittuvat useimmilla nuorilla myös oppivelvollisuusajan jälkeiset opinnot ja siirtyminen työelämään. Jokaisen yksilön polku lapsuudesta nuoruuden kautta aikuisuuteen on luonnollisesti erilainen ja siten nuorten hyvinvoinnin ja kasvun haasteetkin ovat yksilöllisiä ja osuvat eri aikoihin.

Valtakunnallinen nuorisotyön ja –politiikan ohjelma VANUPO on valtioneuvoston nelivuotiskausittain hyväksymä poikkihallinnollinen ohjelma, jonka tavoitteena on edistää nuorten kasvu- ja elinoloja. Ohjelmassa hallitus määrittelee nuorisopoliittiset tavoitteensa ja toimenpiteet niiden saavuttamiseksi. Lisäksi ohjelma linjaa nuorisotyötä, mukaan lukien nuorisoalan valtakunnallisten osaamiskeskusten painopisteitä sekä asettaa Suomen kansalliset tavoitteet nuorisoalan eurooppalaiselle ja kansainväliselle toiminnalle. Ohjelma hyväksytään valtioneuvoston periaatepäätöksensä. VANUPO:n säädösperusta on nuorisolaissa (1285/2016). Lain 5 §:n säännöstä ohjelmasta täydentää valtioneuvoston asetus nuorisotyöstä ja –politiikasta (211/2017). Nyt laadittava ohjelma on järjestyksessään kolmas.

Nuorisolain ja sen perusteella annetun valtioneuvoston asetuksen lisäksi VANUPO:n sisältöä ohjaavat hallitusohjelman nuoria koskevat kirjaukset. Vuosille 2024-2027 valmisteltavan VANUPO:n teemana on nuorten hyvinvoinnin vahvistaminen laaja-alaisin toimenpitein ja hallinnonalojen rajat ylittäen. VANUPO:n avulla hallitus tiivistää nuorten hyvinvointityön poikkihallinnollista johtamista.

Nuorisopolitiikalla tarkoitetaan nuorten kasvu- ja elinolojen parantamista yhteiskunnan toiminnan eri osa-alueilla. Päätöksiä valmisteltaessa ja tehtäessä asioita tarkastellaan nuoren väestöryhmän hyvinvoinnin näkökulmasta.

Nuorisotyöllä tarkoitetaan nuorten kasvun, itsenäistymisen ja osallisuuden tukemista yhteiskunnassa. Nuorisotyö on kasvatuksellista toimintaa, jossa keskeistä on nuoren kohtaaminen yksilö- tai ryhmämuotoisessa toiminnassa.

VANUPO:lla on vahva yhteys kansalliseen lapsistrategiaan. Kansallisen lapsistrategian perustana on Suomea velvoittava Yhdistyneiden kansakuntien yleissopimus lapsen oikeuksista. Sopimuksen mukaan jokainen alle 18 vuotias henkilö on lapsi. Lapsistrategian perusteella jokaiselle hallituskaudelle laaditaan poikkihallinnollinen toimeenpanosuunnitelma ohjaamaan lapsipoliittista työtä. Kuluvalle hallituskaudelle laadittava toimeenpanosuunnitelma on järjestyksessä toinen. VANUPO:n ja lapsistrategian toimeenpanon yhteydessä toimet sovitaan yhteen.

NUORTEN KASVU- JA ELINOLOJEN TILA JA HYVINVOINNIN HAASTEISIIN VASTAAMINEN

Suurin osa nuorista Suomessa voi hyvin. Työn ja koulutuksen ulkopuolella olevien nuorten määrä on vähentynyt merkittävästi ja yhä useampi nuori löytää työpaikan. Nuorten itsemurhat ovat viime vuosina vähentyneet, vaikka ne ovat edelleen yksi yleisimmistä nuorten kuolinsyistä tietyissä ikäryhmissä. Nuorten tulevaisuudenusko ja luottamus instituutioihin ei ole viime vuosien kriisienkään seurauksena vähentynyt, vaan se on edelleen hyvällä tasolla. Nuorten luottamus yhteiskuntaan on yksi tärkeimmistä Suomen voimavaroista ja mahdollisuuksista.

Nuoret eivät ole yhtenäinen ryhmä, joten myös nuorten hyvinvointi on polarisoitunut. Sosioekonomisella taustalla ja kodin tilanteella on suuri merkitys siihen, millaisia mahdollisuuksia nuorella on kouluttautua, tehdä työtä, pitää yllä terveyttään ja harrastaa. Siten nuorten kasvun ja kehityksen lähtökohdat voivat olla hyvin vaihtelevat ja nuorten hyvinvoinnin edistämiseksi onkin tärkeää ottaa huomioon myös heidän perheidensä tukeminen. Yhteiskunnallinen eriarvoistuminen sekä ongelmien kasaantuminen ja siirtyminen sukupolvesta toiseen jyrkentävät eroja lasten ja nuorten elämäntodellisuuksien sekä lähtökohtien välillä. Nuoruusvaiheen merkitys ihmisen koko elämän hyvinvoinnin ja terveyden kannalta on tunnistettava, jotta lasten ja nuorten kasvua voidaan tukea.

Kohtalaista tai vakavaa ahdistuneisuutta kokee noin joka viides yläkoulussa, ammatillisessa koulussa tai lukiossa olevista nuorista. Jo ennen koronaepidemiaa on ollut nähtävissä ahdistuksen, masennuksen ja koulu-uupumuksen kasvua, erityisesti tytöillä. Erilaista tukea perusopetuksessa tarvitsevien ja saavien nuorten määrä on kasvanut ja nuorista vain joka kolmas liikkuu terveytensä kannalta riittävästi.

Noin 40 prosentilla oppilaista fyysinen toimintakyky on tasolla, joka vaikeuttaa arjessa jaksamista. Liian vähäinen liikkuminen on uhka opiskelukunnolle, työssä jaksamiselle, maanpuolustuskyvyille sekä yleiselle hyvinvoinnille. Nuorten omatoimista arkiliikuntaa vähentää mm. autoistuminen ja kaavoitusratkaisut eivät aina tue nuorten arkiliikuntaa. Ravitsemussuositusten vastainen ruokavalio, vähäinen liikunta ja ylipainon lisääntyminen vaikuttavat kielteisesti nuorten terveyteen ja jaksamiseen. Reipas liikunta, hyvä fyysinen kunto ja hyvät motoriset taidot ovat yhteydessä myös oppimiseen. Nuorten vapaa-aikatutkimuksen mukaan liikunta on edelleen nuorten suosituin vapaa-ajanharrastus. Nuorten digilaitteiden käyttö lisääntyy edelleen. Vaikka digitalisaation edut ovat kiistattomat, muodostaa digilaitteiden jatkuva käyttö myös uhkia nuorten keskittymiskyvyille, mielenterveydelle sekä fyysiselle aktiivisuudelle ja voi altistaa nuoren myös verkossa ilmenevälle hyväksikäytölle.

Koronaepidemia vaikutti monin eri tavoin nuorten elämään vuosina 2020–2022. Korona-aika toi pitkät jonot esimerkiksi mielenterveyspalveluihin. Kouluterveyskyselyn mukaan myös nuorten osallisuuden kokemus heikentyi korona-aikana koko ikäryhmässä. Useissa tutkimuksissa on viime vuosina nostettu esiin huoli nuorten yhteiskunnallisen osallistumisen eriytymisestä ja kasautumisesta. Ilmiö voi pitkällä aikavälillä rapauttaa yhteiskunnallista luottamusta.

Vuoden 2021 lopulla Suomessa oli 12–29-vuotiaita ulkomaalaistaustaisia 113 115 henkilöä, ja tällä hetkellä heidän osuutensa saman ikäisistä nuorista on 11 prosenttia. Suomen ulkomaalaistaustainen väestö on ikärakenteeltaan nuorempi kuin suomalaistaustainen väestö, ja ulkomaalaistaustaisten lasten ja nuorten suhteellinen osuus tulee kasvamaan tulevina vuosina erityisesti suurissa kaupungeissa. Katsauksessaan nuorten hyvinvointiin 2023 valtion nuorisoneuvosto toteaa, että esimerkiksi ulkomaalaistaustaiset, toimintarajoitteita omaavat sekä seksuaali- ja sukupuolivähemmistöön kuuluvat nuoret voivat monilla mittareilla keskiarvoa huonommin.

Nuorten taloudelliset haasteet, maksuhäiriömerkinnät ja ylivelkaantuminen vaikuttavat monin eri tavoin heidän toimintakykyynsä sekä hankaloittavat siirtymistä itsenäiseen elämään. Ylivelkaantuminen on riskitekijä syrjäytymiselle ja se on yksi syy suomalaisen yhteiskunnan eriarvoistumiseen.

Vaikka nuorten rikoskäyttäytyminen on kokonaisuutena vähentynyt viime vuosikymmeninä, on poliisin tilastojen mukaan nuorten rikollisuudessa viime aikoina tapahtunut käänne vakavampaan suuntaan. Alaikäisten tekemät vakavat rikokset ovat raaistuneet ja lisääntyneet. Esimerkiksi nuorten toisiin nuoriin kohdistama väkivalta, omaisuusrikokset, rikollisilla teoilla kehuskelu ja rikosten esittely sosiaalisessa mediassa ovat lisääntyneet. Erityisesti alle 15-vuotiaiden vakavat väkivallanteot ovat lisääntyneet. Viime vuosina on yleistynyt digitaalisen väkivallan muoto, jossa väkivallantekoa kuvaavaa ja uhria nöyryyttävää kuvamateriaalia taltioidaan ja jaetaan sosiaalisessa mediassa. Rikollisuuteen liittyy myös uudenlaisia ilmiöitä, kuten katujengiytyminen. Poliisin arvion mukaan katujengeissä ja niiden liepeillä on noin 250 ihmistä, jotka ovat pääosin maahanmuuttajataustaisia.

Erilaisen vihapuheen ja tarkoituksellisen harhaanjohtavan tai väärän informaation lisääntyvä jakaminen heikentää nuorten turvallisuuden tunnetta. Nuoret ja erityisesti vähemmistötaustaiset nuoret altistuvat arkiympäristöissään vihapuheelle ja häirinnälle. Näillä kokemuksilla on vakavia heikentäviä vaikutuksia mielenterveyteen, turvallisuuden tunteeseen ja viranomaisluottamukseen. Suomessa esiintyy myös nuoriin kohdistuvaa ihmiskauppaa, mutta se jää usein piiloon. Tietoon on tullut tapauksia, joissa nuori on pakotettu tai painostettu omaisuus-, huumausaine-, väkivalta- tai muunlaisten rikosten tekoon.

Kaikkiin edellä mainittuihin nuorten hyvinvoinnin toteutumisen esteisiin voidaan vaikuttaa valtion, hyvinvointialueiden ja kuntien toimenpitein huomioiden myös perheiden tukeminen lapsuuden ja nuoruuden aikana. Nuorten kasvu- ja elinoloja voidaan parantaa johdonmukaisella, tutkittuun tietoon perustuvalla ja koordinoitulla nuorisopolitiikalla. Ohjelman valmistelussa on hyödynnetty mahdollisimman ajantasaista nuorten elinoloista saatavaa tietoa mm. Nuorisobarometreista, nuorten elinoloindikaattoreista, kouluterveyskyselyistä, lasten ja nuorten vapaa-aikatutkimuksesta sekä Nuorten hyvinvointikatsauksesta.

KOHTI KOORDINOITUA JA MONIALAISTA NUORISOPOLITIIKKAA

Mikään tietty hallinnonala tai toimenpide ei voi ratkaista nuorten hyvinvointivajetta yksin. Kokonaisvaltaisen nuorisopolitiikan keskiössä on nuori ja hänen hyvinvointinsa sekä lähiyhteisönsä, eivät erilaiset asiakkuudet tai järjestelmät. Nuoren hyvinvoinnin kannalta on tärkeää, että nuorella on pääsy esimerkiksi laadukkaaseen koulutukseen ja harrastuksiin sekä työllistymis- ja terveystalouteihin - ei niinkään se, mikä taho palvelua järjestää tai tuottaa.

Onnistuneen nuorisopolitiikan edellytyksenä on nuorisopoliittisten linjausten ja valintojen perustuminen tutkittuun tietoon. Tutkimusta nuorista ja heidän kasvu- ja elinolosuhteistaan on tehty Suomessa jo pitkään. Tietoa on tuotettu sekä pitkäaikaisseurannoilla, kuten Nuorisobarometreillä ja kouluterveyskyselyillä, että ajankohtaistutkimuksilla, kuten korona-aikana kerätty tieto pandemian vaikutuksista nuorten kasvu- ja elinoloihin. Tuloksellista nuorisopolitiikkaa johdetaan käyttämällä nuoria koskevan tutkimustiedon tuloksia nuorisopoliittisten linjausten ja päätöksenteon perustana. Nuorisopolitiikan onnistumista edesauttaa vuoropuhelu tutkijoiden kanssa. Myös nuoret tarvitsevat tietoa ja taitoja tutkitun tiedon ymmärtämiseen ja sen merkityksen erottamiseen muusta viestinnästä. Esimerkiksi tiedeosaaminen rakentaa yhteiskunnan tiedepääoman lisäksi nuoren sivistystä ja maailmankuvaa.

Hallituksen visiona on nuorten hyvinvointia vahvistava kokonaisvaltainen ja johdonmukainen nuorisopolitiikka. Poliitikalla vaikutetaan muun muassa siihen, että nuori pääsee tarvitessaan moniammatillisen tuen piiriin matalalla kynnyksellä ja viiveettä. Kokonaisvaltaisessa ja laaja-alaisessa nuorisopolitiikassa on määritelty yhteiset tavoitteet, kunkin toimijan rooli niiden toimenpiteiden toteuttamisessa, joilla tavoitteisiin päästään sekä nuorisopolitiikan onnistumisen mittarit.

VANUPO:ssa myös tunnustetaan muut nuorten kasvu- ja elinolojen kehittämiseen liittyvät strategiat, ohjelmat ja prosessit. Tavoitteet ja toimenpiteet sovitetaan yhteen ja niiden toteutumista seurataan valtakunnallisen nuorisotyön ja –politiikan ohjelman avulla.

Vaikka päävastuu kaikkien väestöön kuuluvien nuorten hyvien kasvu- ja elinolojen turvaamisesta onkin julkisella vallalla, myös esimerkiksi järjestöt sekä seurakunnat ja muut uskonnolliset yhteisöt ovat tärkeitä toimijoita nuorten hyvinvoinnin puolesta tehtävässä työssä. Liikunta-, kulttuuri- ja nuorisotoiminta ovat keskeisiä kansalaisyhteiskunnan yhtenäisyyden ja sosiaalisen pääoman muodostumisen toimintakenttiä, joiden avulla on mahdollista ennaltaehkäistä syrjäytymistä ja mielenterveyden ongelmien syntymistä.

Menestyksellisen nuorisopolitiikan toteuttaminen edellyttää sekä politiikan selkeää koordinoitua ja johtamista, että politiikan monialaisuutta.

Hallitusohjelman mukaan:

”Hallitus osoittaa kokonaisvastuun nuorten hyvinvointityön johtamisesta opetus- ja kulttuuriministeriöön. Asiat käsitellään yhteistyössä useiden ministeriöiden välillä.”

HALLITUKSEN NUORISOPOLIITTISET TAVOITTEET JA TOIMENPITEET

Hallituksen nuorisopoliittiset tavoite- ja toimenpidekokonaisuudet nuorten hyvinvoinnin edistämiseksi on jaettu kolmeen koriin, joita hallitus toimeenpanee vuosien 2024-2027 aikana. Ohjelman toteuttamisen alkuvaiheessa määritellään toimenpiteiden tarkempi aikataulu ja toiminnan onnistumisen mittarit.

VANUPO:n tavoitteiden ja toimenpiteiden toteuttamista johtaa lasten, nuorten ja perheiden ministeriryhmä. Ohjelman toimeenpanoa varten kootaan ohjausryhmä sekä tavoitekokonaisuusien

mukaiset yhteistyöryhmät, joihin osallistuvat teeman kannalta keskeisten ministeriöiden asiantuntijat. Ryhmien tehtävänä on edistää kunkin tavoitekokonaisuuden toteutumista.

Kori I: Jokaiselle nuorelle polku eteenpäin

Hallitusohjelman mukaisesti jokaisella nuorella on edellytykset rakentaa hyvää elämää ja tavoitella unelmiaan. Oppimisen tukea selkeytetään. Kunnilta ja hyvinvointialueilta edellytetään tiivistä yhteistyötä opiskeluhuollon toimivuuden turvaamiseksi. Nykymuotoinen työmarkkinatuki uudistetaan. Työttömäksi jääneelle henkilölle turvataan laaja alkukartoitus, jonka jälkeen hän vastaanottaa yksilöllisiä ja työllistymistä edistäviä palveluita velvoitteineen. Erityisesti nuoret alle 30-vuotiaat ohjataan nopeasti työllisyyspalveluiden piiriin. Samalla huolehditaan riittävästä palveluista ja henkilökohtaisesta kohtaamisesta. Hallitusohjelman mukaisesti jokaisella nuorella on mahdollisuus vähintään yhteen mieluisaan harrastukseen huomioiden erityisesti ilman harrastusta olevat ja harrastuspudokkuudesta kärsivät nuoret.

VANUPO:n valmisteluun liittyvässä kuulemisessa nuoret nostivat syrjäytymisen ehkäisyn yhdeksi tärkeimmistä ratkaistavista yhteiskunnallisista haasteista. Harrastukset ovat nuorten mielestä heille yksi tärkeimmistä hyvinvointia tuottavista asioista.

Vuoden 2023 kouluterveyskyselyn perusteella peruskoulun 8. ja 9. luokan oppilaiden sekä lukioiden ja ammatillisten oppilaitosten opiskelijoissa elämänsä tyytyväisten osuudet olivat pienentyneet hieman edellisestä, vuoden 2021 kyselystä. Koulunkäynnistä pitäneiden osuus oli pienentynyt kaikilla muilla paitsi ammattiin opiskelevilla. Ammatillisten oppilaitosten 1. ja 2. vuoden opiskelijoista 83 prosenttia pojista ja 73 prosenttia tytöistä pitivät koulunkäynnistä. Tilastokeskuksen mukaan vuonna 2022 sellaisia 15–24-vuotiaita nuoria, jotka eivät olleet työssä, koulutuksessa eivätkä asevelvollisuutta suorittamassa, oli 45 000 henkilöä, mikä oli 7 % 15–24-vuotiaista. Heistä suurin osa, 32 000, oli 20–24-vuotiaita. Työn ja koulutuksen ulkopuolella olevien nuorten määrä ja osuus saman ikäisistä pysyi samana kuin vuonna 2021.

Lasten ja nuorten vapaa-aikatutkimuksen tulosten perusteella yhdeksällä kymmenestä nuoresta on harrastus. Liikunta on edelleen suosituin harrastus, mutta hyvin vähän eli alle tunnin viikossa liikkui vapaa-ajalla 20–36 prosenttia pojista ja 30–46 prosenttia tytöistä.

Keskeiset osallistuvat ministeriöt:

Työ- ja elinkeinoministeriö, sosiaali- ja terveysministeriö, opetus- ja kulttuuriministeriö

Tavoite 1: Nuori voi hyvin koulussa ja oppilaitoksessa

Toimenpiteet:

Perusopetuksen, lukiokoulutuksen ja ammatillisen koulutuksen osalta varmistetaan toimiva ja ehyt opiskeluhuollon kokonaisuus kuntien, hyvinvointialueiden ja koulutuksen järjestäjien yhteistyöllä. Ennaltaehkäisyllä, matalan kynnyksen tuella ja läsnäololla sekä yhteisöllisyyden lisäämisellä vahvistetaan eri ikäisten nuorten hyvinvointia ja vähennetään mielenterveyspalveluiden tarvetta.

Oppilaitosyhteisössä opiskelijan hyvän psyykkisen ja fyysisen terveyden sekä sosiaalisen hyvinvoinnin edistämistä ja ylläpitämistä sekä niiden edellytyksiä lisäävää toimintaa toteutetaan ensisijaisesti ennaltaehkäisevänä, koko oppilaitosyhteisöä tukevana,

yhteisöllisenä opiskeluhoitona. Yhteisöllisen opiskeluhoiton edistämiseksi perusopetuksen, lukiokoulutuksen ja ammatillisen koulutuksen järjestäjän tulee määritellä käytettävissä olevat yhteisöllisen opiskeluhoiton toimintatavat sekä niihin liittyvät toimenpiteet opiskelijan ja opiskeluyhteisön terveyden, turvallisuuden ja hyvinvoinnin seuraamiseksi ja edistämiseksi mm. koulutukseen osallistumisen seurannan, poissaolojen ehkäisemisen ja niihin liittyvien toimenpiteiden sekä koulutuksen keskeytymistä ehkäisevien toimenpiteiden osalta.

Edistetään oppimisen iloa, oppimista ja kouluviihtyvyyttä lisäämällä opetuksen ja koulutuksen järjestäjien yhteistyötä taide- ja kulttuuritoimijoiden, kuntien ja hyvinvointialueiden kanssa. Hyödynnetään monimuotoisia ja vuorovaikutteisia oppimisympäristöjä sekä kulttuuri- ja taidekasvatusmenetelmiä. Edistetään kulttuurikasvatussuunnitelmien syntyä kuntiin, joissa niitä ei vielä ole.

Kiinnitetään huomiota koulujen ja oppilaitosten arkkitehtuuriin ja estetiikkaan ja mahdollistetaan oppilaiden ja opiskelijoiden osallistuminen oppimisympäristöjen suunnitteluun ja kehittämiseen. Taidehankinnoissa kuullaan ja osallistetaan nuoria.

Opiskeluhoitossa ja mentoroinnissa hyödynnetään hyvinvointialueiden elintapaohjauksen prosesseja. Elintapaohjaukseen kuuluu ravitsemus, uni, liikunta, päihteettömyys ja kulttuurihyvinvointi. Fyysisen toimintakyvyn mittaus- ja palautejärjestelmä Move!-n tuloksista viestitään paremmin, siten että mittauksen tulokset herättävät ja tukevat nuorten liikunta- ja elämäntapamuutoksia. Vahvistetaan nuorille suunnattua liikuntaneuvontaa ja liikkumisen tukea, kuten liikuntacoach-toimintaa.

OKM:n ja STM:n hallinnonaloilla (opetuksen ja koulutuksen järjestäjät sekä hyvinvointialueiden opiskeluhoitopalvelut) on yhteinen vastuu yhteisöllisen opiskeluhoiton kehittämisestä osana ennaltaehkäisevän moniammatillisen työn kokonaisuutta.

Nuoren opiskeluhuvinvoinnin varmistamisessa hyvin tärkeitä ovat myös toimivat yksilöllisen opiskeluhoiton palvelut, joiden on oltava opiskelijoiden helposti saavutettavissa. Hyvinvointialueet järjestävät palvelut ensisijaisesti kouluilla ja oppilaitoksissa. Tiedonkulku eri toimijoiden välillä varmistetaan mm. tarvittavin lainsäädännöllisin muutoksin.

Tavoite 2: Jokaisella nuorella on pääsy mieluisaan harrastukseen matalalla kynnyksellä

Toimenpiteet:

Matalan kynnyksen harrastustoiminnan saatavuutta lisätään ja erityistarpeisten nuorten harrastuksiin pääsyyn kiinnitetään erityistä huomiota. Vahvistetaan harrastusten saavutettavuuden tietopohjaa, erityisesti aistivammaisten ja erityistarpeisten nuorten näkökulmasta, mm. Harrastamisen Suomen mallin kehittämiseksi.

Lisätään etsivän harrastustoiminnan menetelmien käyttöä osana syrjäytymisvaarassa olevien nuorten löytämistä ja ohjaamista harrastusten, kuten kulttuurin ja liikunnan pariin. Etsivässä kulttuurisessa nuorisotyössä yhdistetään aktiiviset toimenpiteet ja etsivä työote niiden nuorten löytämiseen, joiden kohdalla harrastustoiminta hyödyttää eniten ehkäisevän toiminnan näkökulmasta. Huomioon otetaan toiminnan aloittamisen ja jatkuvuuden tukeminen. Kannustetaan myös perheitä osallistumaan nuorten harrastusten tukemiseen.

Tuetaan erityisesti nuorten teatteritoimintaa osana kulttuurista nuorisotyötä sen vaikuttaviin näyttöihin perustuen.

Vahvistetaan väyliä matalan kynnyksen harrastustoimintaan osallistumisesta kohti pitkäjänteistä, syventävää harrastamista. Harrastusmahdollisuuksia voidaan poluttaa monen suuntaisesti siten, että jokaiselle nuorelle sopivin harrastamisen tapa on löydettävissä.

Tavoite 3: Työelämän ja koulutuksen ulkopuolella olevien nuorten määrä vähenee

Toimenpiteet:

Vahvistetaan valtakunnallisella ohjauksella nuorille suunnattuja työllisyys-, nuoriso-, koulutus-, sosiaali- ja terveystyöpalveluja siten, että ne toimivat oikea-aikaisesti, monialaisesti ja yhteen sovitettuina. Varmistetaan ohjauksella ja koulutuksella, että nuorille suunnatuissa palveluissa huomioidaan nuoren perhe ja muut hänelle tärkeät yhteisöt. Työelämän vastaanottokyvykkyyttä vahvistetaan hallitusohjelman mukaisesti.

Vahvistetaan nuorten monialaisia matalan kynnyksen palveluja kuten Ohjaamojen ja muiden vastaavien asemaa ja toteutumista alueellisella ja paikallisella tasolla. Tuetaan Ohjaamotoiminnan monialaisuutta NEET-nuorten tavoittamiseksi ja saattamiseksi työn ja koulutuksen polulle, vahvistamalla hyvinvointialueiden roolia ja läsnäoloa Ohjaamoissa. Sisällytetään ohjaamotoimintaan liikuntaneuvontaa ja ohjausta kulttuuri- ja liikuntaharrastuksien pariin.

Nuorten työpajatoiminnan ja etsivän nuorisotyön toteuttamista ja kehittämistä monialaisena ja ennaltaehkäisevänä palveluna jatketaan. Kehitetään nuorten työpajatoiminnan kokonaisvaltaisia valmennusmenetelmiä ja luodaan nuorille mahdollisuus suorittaa oppivelvollisuutta ja tutkintoja pienempiä osaamiskokonaisuuksia työpajatoiminnassa tarpeenmukaisilla lainsäädännön muutoksilla. Palveluiden saatavuuteen molemmilla kansalliskielillä ja saamen kielillä panostetaan.

Uudistetaan hallitusohjelman mukaisesti terveydenhuoltolaki, sosiaalihuoltolaki ja lastensuojelulainsäädäntö. Tässä työssä hyödynnetään VANUPO:n poikkihallinnollista yhteistyötä erityisesti nuorten palveluiden osalta. Nuorten palvelut toteutetaan yhteensovittuna kokonaisuutena, jossa kuntien ja hyvinvointialueiden yhteistyö toimii. Yksi keskeinen yhteisen kehittämisen alue tässä on nuorten aikuistumisen tuki.

Lastensuojelulainsäädännön uudistuksessa varmistetaan lapsen edun, hyvinvoinnin ja turvallisuuden toteutuminen esimerkiksi rajoitustoimien käytön edellytyksiä selkeyttämällä. Lastensuojeluviranomaisilla ja sijaishuoltoyksiköillä on oltava aidot mahdollisuudet ja riittävät toimivaltuudet tehdä työtään. Uudistuksessa edistetään varhaista tukea, moniammatillista lapsiperhetyötä ja lastensuojelun avopalveluita painottavaa palvelurakennetta. Lisäksi selvitetään vakavasti väkivaltaisten nuorten hoito- ja kuntoutusketjun toimivuus. Viranomaiset veloitetaan aktiiviseen yhteistyöhön sekä varmistetaan riittävä toimivalta ja keinovalikoima, jotta sijoitettu tai huostaanotettu kadonnut lapsi löydetään ja saadaan palautettua nopeasti ja turvallisesti.

Kori II: Monipuolista tietoa ja välineitä nuorten mielen hyvinvoinnin tukemiseen

Hallitusohjelman mukaisesti erityisesti nuorten lisääntyneet mielenterveysongelmat vaativat määrätietoisia toimia. Mielenterveyspalveluiden saatavuutta parannetaan pikaisesti.

Ohjelman valmisteluun liittyvässä kuulemisessa nuoret nostivat esiin, että koulupaineita tulee vähentää, matalan kynnyksen palveluita lisätä ja niiden laatua parantaa. Nuorten ajatuksissa terveydestä eniten toistuvat mielenterveysongelmien yleisyys ja avun vaikea saaminen. Mielenterveyskysymykset aiheuttavat huolta nuorten keskuudessa ja nuoret näkevät mielenterveysongelmat syrjäytymisen yhtenä aiheuttajana.

Vuoden 2023 kouluterveyskyselyn mukaan terveydentilansa koki keskinkertaiseksi tai huonoksi noin kolmannes tytöistä perusopetuksen 8. ja 9. luokalla, lukioissa ja ammatillisissa oppilaitoksissa. Pojilla vastaavat osuudet olivat 16–20 prosenttia. Noin kolmannes tytöistä perusopetuksen 8.- ja 9. luokalla, lukiossa ja ammatillisessa oppilaitoksessa koki kohtalaista tai vaikeaa ahdistuneisuutta. Ahdistuneisuus on yleistynyt aiemmista kyselyistä erityisesti 8. ja 9. luokan tytöillä.

Keskeiset osallistuvat ministeriöt:

Sosiaali- ja terveysministeriö, ympäristöministeriö, opetus- ja kulttuuriministeriö

Tavoite 4: Nuorella on pääsy oikea-aikaisiin ja laadukkaisiin mielenterveyspalveluihin

Toimenpiteet:

Kansallisen mielenterveysstrategian ja itsemurhien ehkäisyohjelman 2020-2030 toimeenpanoa jatketaan. Tähän liittyen edistetään mielenterveysosaamisen vahvistamista lasten ja nuorten mielenterveyspalveluissa, tehdään sukupuolivähemmistöihin kuuluvien nuorten mielen hyvinvoinnin edistämisen toimia ja selvitetään lasten ja nuorten syömishäiriöiden kokonaisuutta, mukaan lukien palvelut ja hoitomuodot, sekä jatketaan itsemurhien ehkäisyn toimia mm. haavoittuvassa asemassa tai tilanteessa olevien lasten ja nuorten auttamiseksi. Tehtävät toimenpiteet pohjautuvat erityisesti mielenterveysstrategian painopisteeseen ”Lasten ja nuorten mielenterveyden rakentuminen arjessa”.

Tavoitteena on antaa terapiatakuuta koskeva hallituksen esitys eduskunnan käsiteltäväksi budjettilakina syksyllä 2024. Takuun toteuttamiseksi hyvinvointialueille kohdennetaan 35 miljoonaa euroa lisärahoitusta vuosittain. Mielenterveysongelmien ja ahdistuneisuuden juurisyytä selvitetään ja tukitoimia kohdennetaan sen mukaisesti.

Kiinnitetään erityistä huomiota neuropsykiatrisesti oireilevien (nepsy) lasten palveluihin ja heidän perheittensä tukeen sekä nopeaan diagnosointiin ja avun piiriin pääsyyn. Tähän liittyen toteutetaan Kelan koordinoima yhteiskehittämishanke. Lisäksi käynnistetään syksyllä 2023 määräaikainen ohjelma, jossa ohjataan lisärahoitusta lasten ja nuorten neuropsykiatristen häiriöiden kuntoutukseen ja kuntoutuspalveluihin Kelan harkinnanvaraisen kuntoutuksen kautta.

Vahvistetaan matalan kynnyksen mielen hyvinvoinnin tukea, kuten Ohjaamojen ONNI-toimintaa sekä walk in – ja chat-palveluita. Kannustetaan hyvinvointialueita siihen, että nuoria ohjataan myös kulttuurin pariin ja tällä tavalla lisätään nuorten hyvinvointia ja osallisuutta. Hyväksi havaittuja välineitä tässä ovat mm. elintapaohjaus, kulttuurilähete ja

kulttuuripassi sekä koulutettu vapaaehtoinen kulttuuriluotsi/kulttuurikaveri. Otetaan huomioon elinympäristön tärkeä vaikutus ihmisen terveyteen ja hyvinvointiin.

Tavoite 5: Mielekäs vapaa-ajan toiminta vahvistaa nuorten mielen hyvinvointia

Toimenpiteet:

Jatketaan nuorten mielen hyvinvoinnin, liikkumisen ja liikunnan välisen yhteyden vahvistamista osaksi rakenteita. Vähennetään digilaitteiden lisääntyneen käytön keskittymiskyvylle ja fyysiselle aktiivisuudelle aiheuttamia haittoja. Vahvistetaan olemassa olevia ja etsitään uusia tapoja elää fyysisesti aktiivista ja liikunnallista ”digielämää”. Nuorten mielen hyvinvointia tuetaan kannustamalla nuoria luonnon virkistyskäyttöön, kuten retkeilyyn ja muussa luonnossa liikkumiseen, osana kansallista luonnon virkistyskäytön strategiaa. Nuorisokeskukset jatkavat nuorten syrjäytymistä ehkäisevän ja mielen hyvinvointia vahvistavan ohjaustyön, mukaan lukien seikkailukasvatuksen, kehittämistä.

Kulttuuriharrastukset tutkitusti tukevat nuoren mielen hyvinvointia. Osana lastenkulttuurin toimia käynnistetään kokeiluja, joilla lisätään 12-17-vuotiaiden nuorten kiinnostusta kulttuuritarjontaan ja taiteisiin. Etsivä kulttuurityö ohjaavana työotteena osana opiskeluhuoltoa ja Ohjaamo-toimintaa mahdollistavat kulttuurin pariin ohjaamisesta hyötyvän nuoren nopean löytämisen ja ohjaamisen kulttuuriharrastuksen pariin.

Tiivistetään sosiaali- ja terveysministeriön ja opetus- ja kulttuuriministeriön välistä yhteistyötä, jossa tunnistetaan interventioiden ja ohjauksen paikat. Varmistetaan, että nuorten parissa toimivilla aikuisilla, kuten nuorisotyöntekijöillä ja harrastustoiminnan ohjaajilla on riittävä osaaminen laadukkaana, turvallisen ja nuoren mielen hyvinvointia tukevan toiminnan järjestämiseen.

Kori III: Nuorten hyvinvointia tuetaan osallisuutta, yhteisöllisyyttä ja turvallisuutta vahvistamalla

Hallitusohjelman mukaisesti tuetaan nuorten hyvinvointia laaja-alaisessa yhteistyössä yhteiskunnan eri toimijoiden kanssa. Ilmastonmuutoksen vastaisten toimien ja päästövähennystoimien lisäksi edistetään toimia, joilla parannetaan yhteiskunnan kykyä sopeutua ilmastonmuutokseen. Kaikilla on oikeus tuntea olonsa turvallisiksi ja hyväksi Suomessa. Hallitus vahvistaa demokratiaa, osallisuutta ja luottamusta yhteiskunnassa.

Ohjelman valmisteluun liittyvässä kuulemisessa kaikkein tärkeimmäksi ratkaistavaksi yhteiskunnalliseksi haasteeksi nuoret nimesivät ilmastonmuutoksen ja luonnon säilyttämisen. Nuorten viesti päättäjille on, että tasa-arvon tulisi toteutua kaikkialla. Nuorten mielestä kiusaamiseen ja syrjintään tulee puuttua vahvemmin, jolloin tasa-arvo ja yhdenvertaisuus toteutuvat paremmin.

Vuoden 2023 kouluterveyskyselyn perusteella viikoittaista kiusaamista muiden oppilaiden taholta oli kokenut hieman alle kymmenen prosenttia 8. ja 9. luokan oppilaista. Lukiolaisista yhdestä kahteen prosenttia on kokenut kiusaamista viikoittain ja ammattiin opiskelevista neljä prosenttia. Tutkimusten mukaan suomalaisnuorilla on erinomaiset tiedolliset ja asenteelliset valmiudet yhteiskunnalliseen osallistumiseen, mutta kiinnostus tai tarve kovin aktiiviseen osallistumiseen puuttuu valtaosalta nuorista.

Keskeiset osallistuvat ministeriöt:

Oikeusministeriö, sisäministeriö, ympäristöministeriö, valtiovarainministeriö, sosiaali- ja terveysministeriö, opetus- ja kulttuuriministeriö

Tavoite 6: Nuorten osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuudet yhteiskunnalliseen keskusteluun ja päätöksentekoon vahvistuvat

Toimenpiteet:

Nuorisopoliittinen näkökulma ja nuorten kuuleminen sisällytetään aikaisempaa paremmin ministeriöiden valmistelutyöhön, mukaan lukien lainsäädäntötyöhön sekä strategioiden ja toimintaohjelmien valmisteluun. Vahvistetaan ministeriöiden johdon ja valmistelijoiden osaamista nuorten osallistumisesta ja kuulemisesta mm. koulutuksen ja viestinnän avulla.

Pilotoidaan nuorten osallistumisrakenteita valtionhallinnossa. Eräinä malleina tässä työssä voidaan käyttää nuorten ilmastoryhmän ja Nuorten agenda 2030 –ryhmän toimintaa. Ryhmien toiminta vakiinnutetaan. Nuorten kuulluksi tulemista edistävissä toimenpiteissä otetaan huomioon erityisesti eri ryhmiin kuuluvien nuorten yhdenvertaiset mahdollisuudet ja selkeäkielisyys. Pyritään luomaan ilmapiiri, jossa kaikki omalla toiminnallaan luovat yhdenvertaista, kunnioittavaa ja avointa keskustelua.

Edistetään nuorten osallisuutta ja luottamusta yhteiskuntaan avoimen hallinnon toimenpiteissä. Lasten ja nuorten osallisuuden vahvistaminen on painopisteenä oikeusministeriön johtamassa kansallisessa ohjelmassa demokratian ja osallistumisen edistämiseksi. Sovitetaan VANUPO:n tavoitteet ja toimenpiteet yhteen demokratiaohjelman toimeenpanon kanssa.

Nuorten osallisuutta ja vaikuttamismahdollisuuksia vahvistetaan ilmastonmuutoksen pysäyttämistä ja ehkäisemistä sekä luontokadosta käytävässä keskustelussa ja toiminnassa monenlaisin tavoin, mm. kulttuurin keinoin. Nuorten yhdenvertaisia mahdollisuuksia ymmärtää ja käyttää tutkittua tietoa ilmastonmuutoksesta ja luontokadosta tuetaan mm. osana kansallisen LUMATE-strategian toimeenpanoa.

Tavoite 7: Nuorten turvallisuuden tunne ja turvallisuus vahvistuvat

Toimenpiteet:

Edistetään sekä ennaltaehkäiseviä että jälkitoimia lasten ja nuorten osallisuuden lisäämiseksi sekä kiusaamisen ja väkivallan ehkäisemiseksi tutkimusperusteisesti. Nuorten tekemään ja nuoriin kohdistuvaan rikollisuuteen, väkivaltaan ja päihteiden käyttöön puuttumista tehostetaan sekä ennaltaehkäisyn että seuraamusten näkökulmasta.

Hyvinvoinnin ja turvallisuuden edistämiseen, kiusaamisen, väkivallan ja häirinnän ehkäisemiseen sekä mielen hyvinvoinnin tukemiseen liittyvä pedagoginen osaaminen määritellään varhaiskasvatuksen ja opetustoimen henkilöstön ja johdon täydennyskoulutuksen painopistealueeksi seuraavien kolmen vuoden ajalle.

Ankkuritoimintaa kehitetään ja erityisesti koulujen ja oppilaitosten kanssa tehtävää yhteistyötä sekä opetushenkilöstön osaamista vahvistetaan, mm. Ankkuritoiminnan käsikirjaa kehittämällä ja lisäämällä teeman käsittelyä opetushenkilöstön täydennyskoulutuksessa entistä varhaisemman puuttumisen mahdollistamiseksi. Lisäksi edistetään terveydenhuollon roolia ankkuritoiminnassa.

Selvitetään ihmiskauppaan ja sen kaltaiseen hyväksikäyttöön liittyvät nuorten parissa toimivien ammattilaisten koulutustarpeet ja tarvittaessa järjestetään asiasta lisäkoulutusta.

Sovitetaan VANUPO:n tavoitteet ja toimenpiteet yhteen oikeusministeriön johtaman nuoriso- ja jengirikollisuuden vastaisen toimintaohjelman toimien kanssa. Tunnistetaan nuorisorikollisuutta ehkäisevästä toiminnasta, mukaan lukien rikosasioiden ja eräiden riita-asioiden lakiin perustuvasta sekä järjestöjen toteuttamasta sovittelusta, nousevat hyvät käytännöt ja tuetaan niiden jalkauttamista valtakunnalliseen käyttöön. Sovitetaan VANUPO:n tavoitteet ja toimenpiteet yhteen oikeusministeriön johtaman kansallisen talousosaamisen strategian toimien kanssa hyödyntäen OECD:n talousopetusverkosto INFE:n ja Euroopan komission yhdessä laatimaa lasten ja nuorten talousosaamisen kehystä.

Tavoite 8: Yhteisöllisyyttä, yhdenvertaisuutta ja resilienssiä nuorten elämässä tuetaan

Toimenpiteet:

Vahvistetaan nuorten resilienssiä haastavien tilanteiden kohtaamisessa selkeyttämällä ja kasvattamalla nuorisotyön roolia yhteisöllisyyden vahvistajana. Kouluissa ja oppilaitoksissa tehtävää nuorisotyötä kehitetään edelleen.

Harrastustoiminnan roolia nuorten yhteisöllisyyden ja yhdenvertaisuuden edistämässä vahvistetaan edelleen. Nuorten harrastus- ja kansalaistoiminnassa esiintyvään häirintään ja syrjintään puututaan Et ole yksin-palvelun toimintaa vahvistamalla ja laajentamalla.

Kannustetaan eri kulttuuriperintötoimijoiden ja taide- ja kulttuuripalveluiden tuottajien yhteistyöhön, jonka tarkoituksena on vahvistaa nuorten toimijuutta. Edistetään moninaista nuorison kulttuuriperinnön dokumentointia osana muistiorganisaatioiden kokoelmapolitiikkaa. Saamelaisnuorten mahdollisuuksia oppia omasta kulttuuriperinnöstään vahvistetaan.

Yleisten kirjastojen ja museoiden pedagogista toimintaa ja tapahtumatoimintaa kohdennetaan nuorille. Hyödynnetään nykyistä enemmän ja laaja-alaisessa yhteistyössä taiteen ja kulttuurin sekä liikuntatoiminnan mahdollisuuksia maahanmuuttajataustaisten nuorten integroimisessa osaksi yhteiskuntaa.

Vahvistetaan nuorten kykyä ymmärtää sosiaalisen median toimintalogiikkaa ja suojella itseään sen kielteisiltä vaikutuksilta. Jatketaan koulujen mediakasvatusta ja tuetaan erilaisia nuoriin ja erityisesti haavoittuvassa asemassa oleviin ryhmiin kohdistuvia kolmannen sektorin toteuttamia mediakasvatustoimenpiteitä sekä vahvistetaan Suomen Safer Internet -toimintaa.

Sovitetaan yhteen VANUPO:n, Suomi liikkeelle –ohjelman ja valtioneuvoston yhdenvertaisuustiedonannon nuoria koskevat toimet.

NUORISOTYÖN JA –TOIMINNAN TUKEMISEN LINJAUKSET

Nuorisolain mukaan nuorisotyöllä tarkoitetaan nuorten kasvun, itsenäistymisen ja osallisuuden tukemista yhteiskunnassa. Nuorisotyö on kasvatuksellista toimintaa, jossa keskeistä on nuoren kohtaaminen yksilö- tai ryhmämuotoisessa toiminnassa. Nuorisotyön onnistumisen edellytyksiä vahvistaa, että sitä toteutetaan yhä enemmän monialaisessa yhteistyössä eri yhteistyökumppanien, kuten opetus-, sosiaali- ja liikuntatoimen sekä poliisin kanssa.

Sen lisäksi että nuorisotyö on monialaista, sitä tehdään myös monimuotoisissa toimintaympäristöissä. Nuorten kohtaaminen tapahtuu esimerkiksi nuorisotiloilla, leireillä ja retkillä, kauppakeskuksissa, kouluissa sekä digitaalisissa ympäristöissä. Lähtökohtaisesti nuorisotyötä voidaan toteuttaa kaikissa niissä ympäristöissä, missä on nuoria.

Eri tyyppiset organisaatiot, kuten kunnat, kansalaisjärjestöt, seurakunnat ja muut uskonnolliset yhteisöt tekevät nuorisotyötä. Nuorisolain mukaan nuorisotyö ja –politiikka kuuluvat kunnan tehtäviin. Nuorisolain tavoitteita ja lähtökohtia toteuttaessaan kuntien tulee paikalliset olosuhteet huomioiden järjestää nuorille suunnattuja palveluja ja tiloja sekä tukea nuorten kansalaistoimintaa. Nuorisotyö on yhteisöllisyyttä vahvistavaa ja ennaltaehkäisevää toimintaa, joka edistää nuorten hyvinvointia sekä tukee nuorten kasvua ja toimijuutta omaehtoisen ja ohjatun toiminnan kautta. Lisäksi kuntien nuorisotyö on aktiivinen toimija nuorisolain mukaisissa monialaisissa ohjaus- ja palveluverkostoissa.

Maakunnissa toimivat aluekoordinaattorit edistävät alueellista yhteistyötä, tukevat alueellaan nuorisotyön osaamista, kehittävät nuorisotyön laatua ja viestivät alan toiminnasta. He kokoavat yhteen alueellisia yhteistyöverkostoja sekä järjestävät tapaamisia ja tilaisuuksia. Aluekoordinaation tehtävää toteutetaan nuorten työpajatoiminnassa, etsivässä nuorisotyössä ja perusnuorisotyössä. Aluekoordinaattorit toimivat yhteistyössä aluehallintovirastojen kanssa.

Kunnallinen perusnuorisotyö

Perusnuorisotyöllä tarkoitetaan tässä yhteydessä kunnissa toteutettavaa nuorisotyötä, joka on kaikille avointa ja helposti saavutettavissa olevaa toimintaa. Se on nuorten vapaa-aikaan sijoitettavaa toimintaa, jota toteutetaan muun muassa nuorisotiloilla avoimina iltoina ja pienryhmissä, tuottamalla erilaisia tapahtumia ja loma-aikoina järjestämällä maksutonta tai edullista toimintaa.

Nuorisolain mukaan opetus- ja kulttuuriministeriö vastaa nuorisotyön ja -politiikan yleisestä johdosta, yhteensovittamisesta ja kehittämisestä sekä yleisten edellytysten luomisesta valtionhallinnossa. Opetus- ja kulttuuriministeriön käynnistää prosessin, jonka tavoitteena on kehittää ja vahvistaa kunnallisen perusnuorisotyön rakenteita, laatua ja tulosten tunnettuutta. Prosessi toteutetaan opetus- ja kulttuuriministeriön johdolla yhteistyössä kuntien, aluehallintovirastojen, perusnuorisotyön aluekoordinaattoreiden ja muiden toimijoiden kanssa.

Kehittämistyön tavoitteita ovat muun muassa:

- luoda suosituksia kunnallisen nuorisotyön resurssien ja toimintakäytäntöjen (mm. laadun ja turvallisuuden) takaamiseksi eri toimintaympäristöissä
- edistää nuorisosalalla toimivien ammattitaitoa ja osaamista: kuntien perusnuorisotyötä toteuttavat alalle sopivan ja ammatilliset valmiudet antavan koulutuksen saaneet nuorisotyöntekijät

- edistää yhdenvertaisuuden ja tasa-arvon toteutumista: nuorisolain tavoitteen mukaisesti kiinnitetään huomiota syrjinnän ehkäisemiseen, esteettömyyden varmistamiseen, sukupuolten tasa-arvon edistämiseen ja kulttuurisen moninaisuuden huomioimiseen.

-vahvistaa tiedolla johtamista: nuorisotyön pitkäjänteinen ja määrätietoinen kehittäminen edellyttää sekä paikallisen että valtakunnallisen tietopohjan vahvistamista. Tämän edellytyksenä on, että kunnat ottavat käyttöönsä maksuttoman nuodo-järjestelmän.

Kehittämistyön tavoitteet pohjautuvat VANUPO-valmisteluprosessissa alueellisesti toteutettuihin kunnallisen nuorisotyön toimijoiden kuulemisiin.

Kunnallisen perusnuorisotyön kehittämisprosessia toteutetaan soveltuvin osin yhteistyössä käynnissä olevan monialaisten ohjaus- ja palveluverkostojen kehittämistyön kanssa, jota opetus- ja kulttuuriministeriö, aluehallintovirastot sekä Kuntaliitto toteuttavat kuntien kanssa. Kuntaliitto toteuttaa myös hanketta verkostojen työn tueksi, käytännönläheisin toimenpitein. Hankkeelle on myönnetty rahoitusta kevääseen 2025. Ohjaus- ja palveluverkostojen kehittämistyössä otetaan huomioon yhdyspinnat hyvinvointialueiden nuorten kasvu- ja elinoloja tukevaan työhön sekä TE-uudistukseen.

PAINOPISTEET NUORISOALAN VALTAKUNNALLISTEN OSAAMISKESKUSTEN VALTIONAPUKELPOISUUDEN HYVÄKSYMISELLE

Tausta

Nuorisoalan osaamiskeskuksella tarkoitetaan nuorisolain mukaan ” yhteisöä, joka kehittää ja edistää nuorisoalan osaamista ja asiantuntijuutta valtakunnallisesti; osaamiskeskuksen voi myös muodostaa kahden tai useamman yhteisön sopimukseen perustuva yhteenliittymä.” Valtionapukelpoisuuden hyväksymisen edellytyksenä on, että osaamiskeskus ”kehittää ja edistää nuorisoalan perus- ja erityisosaamista asiantuntija- ja muita palveluja tuottamalla, kokoamalla, hyödyntämällä tai jakamalla tietoa nuorista, nuorisotyöstä tai nuorisopolitiikasta.”

Nuorisoalan osaamiskeskuksat ovat yksi opetus- ja kulttuuriministeriön nuorisotyön strategisen ohjauksen väline. Ne toimivat ministeriön tavoiteohjauksessa. Se merkitsee, että niiden toimintaa ohjaavat vain ne tavoitteet ja tehtävät, josta ne ovat sopineet yhdessä ministeriön kanssa, eivät osaamiskeskustoimintaa harjoittavan organisaation omat, itselleen asettamat tavoitteet ja tehtävät. Opetus- ja kulttuuriministeriön ohjausintressi vaihtelee avustushauittain. Se on vahvinta juuri osaamiskeskusten kohdalla.

Osaamiskeskusten painopistevalinnat reagoivat sellaisiin nuorisoalan ajankohtaisiin kehittämistarpeisiin, joihin ministeriöllä on tavoiteohjausintressi. Muita ajankohtaisia kehittämistarpeita ministeriö tukee muilla tavoin, kuten informaatio-ohjauksella tai muilla avustusmuodoilla.

Osaamiskeskuksen valtionapukelpoisuus myönnetään nuorisolain mukaisesti määräajaksi. Osaamiskeskusten painopisteet määritellään valtakunnallisessa nuorisotyön ja –politiikan ohjelmassa, jolloin kelpoisuuden määräaika on kytketty ohjelman kauteen.

Osaamiskeskuksen valtionapukelpoisuuden hyväksyminen ja sille valtionavustuksen myöntäminen on harkinnanvaraista. Opetus- ja kulttuuriministeriö avaa valtakunnallisen nuorisotyön ja -politiikan ohjelman hyväksymisen jälkeen osaamiskeskusten valtionapukelpoisuushaun, jossa osaamiskeskustarpeita tarkennetaan ohjelman painopisteiden pohjalta. Valtionapukelpoisuushakemuksissa esitettyjä osaamiskeskustoiminnan suunnitelmia arvioidaan nuorisolaissa sekä nuorisotyötä ja –politiikkaa koskevassa

valtioneuvoston asetuksessa säädetyin kriteerein. Nämä osaamiskeskustoiminnan suunnitelmat muodostavat pohjan neuvotteluille, joita ministeriö käy valtionapukelpoisiksi hyväksymiensä osaamiskeskusten kanssa niiden varsinaisista osaamiskeskustehtävistä. Valtionavustus myönnetään ministeriön ja osaamiskeskuksen yhdessä sopimiin osaamiskeskustehtäviin.

Painopisteet 2024-2027

Hallitus panostaa nuorten hyvinvointiin, erityisesti ennalta ehkäiseviin toimiin, yhteistyössä yhteiskunnan eri toimijoiden kanssa. Nuorten hyvinvoinnin tukeminen muodostaa viitekehyksen tämän ohjelmakauden osaamiskeskustoiminnalle. Osaamiskeskustoiminta jäsenyy kahden toisiinsa kytkeytyvän tavoitteellisen painopisteen kautta. Kunkin painopisteen alla voi olla yksi tai useampi osaamiskeskus. Yhteiset tavoitteet yhdistävät saman painopisteen alla olevia osaamiskeskustoimintoja. Molempien painopisteiden alla toimivat osaamiskeskukset muodostavat ohjelmakauden 2024-2027 osaamiskeskusrakenteen ja kokonaisuuden, jonka sisällä yhteistyö ja tiedonvaihto on avointa ja sujuvaa. Osaamiskeskukset luovat toiminnalleen sen vaikutuksia arvioivan mittariston sekä laativat suunnitelmat sisäisen ja ulkoisen toimintansa tasa-arvosta, yhdenvertaisuudesta ja kaksikielisyydestä. Ne noudattavat toiminnassaan hyvää hallintoa.

Nuorten hyvinvoinnin edistäminen nuorisotyön keinoin

Nuorisotyön merkitys nuorten hyvinvoinnin tukemisessa on tärkeä. Nuorisotyön eri osa-alueilla ja toiminnoissa voidaan vahvistaa nuorten yhteisöllisyyttä, kokonaisvaltaista hyvinvointia, resilienssiä sekä tunne- ja vuorovaikutustaitoja, ehkäisten yksinäisyyttä, väkivaltaoireilua ja kiusaamista. Nuorisotyön kautta voidaan tukea erityisesti vähemmistöihin kuuluvia nuoria, tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta edistäen ja puuttuen pahoinvoinnin aiheuttajiin. Edellä mainitut näkökohdat nousivat esiin ohjelman valmistelun yhteydessä toteutetuissa valtakunnallisissa ja alueellisissa nuorten ja nuorisolan asiantuntijoiden kuulemisissa.

Nuorisolalla tarvitaan ajantasaisia, tutkittuun tietoon perustuvia, laadukkaita ja vaikuttavia menetelmiä nuorten hyvinvoinnin edistämiseen. Niiden tulee olla helposti sovellettavissa nuorisotyöntekijän työssä, nuorten ryhmä- ja yksilöohjauksessa eri toimintaympäristöissä, pääpainon ollessa ennalta ehkäisevässä toiminnassa. Erilaisia menetelmiä on kehitetty ja sovellettu nuorisotyön eri osa-alueilla.

Osaamiskeskustoiminnan kautta tarjoutuu mahdollisuus yhdistää ja muokata niitä koko nuorisolan hyödyksi. Osaamiskeskustoiminta lisää ymmärrystä nuorten hyvinvointiin vaikuttavista tekijöistä ja vahvistaa tarvittavaa menetelmäosaamista nuorten hyvinvoinnin edistämiseksi kaikilla nuorisotyön osa-alueilla.

Nuorten hyvinvointityön johtamisen tuki

Hallitus on osoittanut opetus- ja kulttuuriministeriölle vastuun nuorten hyvinvointityön johtamisesta. Opetus- ja kulttuuriministeriö vastaa nuorisolain mukaan nuorisotyön johtamisesta ja kehittämisestä. Nuorisotyö on yksi osa nuorten hyvinvointityötä.

Nuorisotyön johtamisen tueksi tarvitaan ajantasaista ja laadukasta tietoa toimenpiteiden ennakoinnin ja resurssien asianmukaisen kohdentamisen varmistamiseksi. Nuorisotyön tietopohjaa on kehitetty tutkimusten, selvitysten ja erilaisten tiedonkeruujärjestelmien tuottaman tiedon avulla. Lisäksi nuorisotyön eri osa-alueilla on tehty omaa laatutyötä ja vahvistettu vaikuttavuusosaamista.

Osaamiskeskustoiminta tukee opetus- ja kulttuuriministeriön työtä nuorten hyvinvoinnin edistämiseksi. Osaamiskeskustoiminnassa tuetaan selvitys- ja tutkimustietoa tiedolla johtamisen tueksi sekä

vahvistetaan nuorisotyön laatua ja vaikuttavuutta alan yhteiskunnallisen merkityksen todentamiseksi. Osaamiskeskustoiminnassa myös kehitetään ja koordinoidaan nuorisoalan palveluja.

SUOMEN KANSALLISET TAVOITTEET NUORISOALAN EUROOPPALAISELLE JA KANSAINVÄLISELLE TOIMINNALLE

Nuorisotyöstä ja politiikasta annetun valtioneuvoston asetuksen 211/2017 mukaan Valtakunnallinen nuorisotyön ja –politiikan ohjelma asettaa kansalliset tavoitteet nuorisoalan eurooppalaiselle ja kansainväliselle toiminnalle (2 §). Kansainvälisen yhteistyön tavoitteet ovat linjassa Suomen kansallisten nuorisopoliittisten tavoitteiden kanssa. Tavoitteita ja toimenpiteitä toteutetaan Euroopan unionin yhteistyössä sekä Suomen osallistuessa Euroopan neuvoston, muiden kansainvälisten järjestöjen sekä valtioiden välisten yhteistyörakenteiden puitteissa tehtävään yhteistyöhön.

Suomi toimeenpanee aktiivisesti Euroopan unionin nuorisostrategiaa (2019-2027) sekä osallistuu tulevan nuorisostrategian valmisteluun. Lisäksi Suomi tukee EU:n nuorisodialogin toteutusta. Suomi edistää sitä, että Erasmus+ ja Euroopan solidaarisuusjoukot –ohjelmiin osallistuminen mahdollistetaan yhä useammalle nuorelle ja yhä laajemmille kohderyhmille. Ohjelmien tavoitteiden mukaisesti Suomi edistää nuorten yhteiskunnallista osallistumista tukemalla aktiivista kansalaisuutta ja edistämällä sosiaalisten ja kulttuurienvälisten taitojen, ympäristövastuullisuuden, kriittisen ajattelun ja medialukutaidon kehittymistä. Suomi huomioi ja osallistuu aktiivisesti nuorten osallisuudesta käytävään keskusteluun Yhdistyneiden Kansakuntien ja sen järjestöjen puitteissa.

Suomi edistää nuorten hyvinvointia valtakunnallisen nuorisotyön ja –politiikan ohjelman 2024-27 nuorisopoliittisten tavoitteiden mukaan. Näitä pyritään edistämään myös kansainvälisessä ja eurooppalaisessa yhteistyössä. Ohjelman valmistelua varten tehdyissä toimialan kuulemisissa kansainväliseen yhteistyöhön liittyen nousi esille mm. rauhantyön ja demokratiakasvatuksen edistäminen sekä ilmastoasiat ja kestävä kehitys.

Nuorisoalan kansainvälisessä ja eurooppalaisessa yhteistyössä Suomelle tärkeitä teemoja ovat nuorten mielen hyvinvointi, nuorisotyön laatu, nuorten osallisuuden ja demokratian vahvistaminen sekä nuorten osallisuus kestävä kehityksen työssä ja ilmastopolitiikassa. Lisäksi Suomi pitää edelleen tärkeänä EU:n nuorison teemavuoden 2022 tavoitetta nuorisopolitiikan valtavirtaistamiseksi laajasti kaikille politiikkasektoreille.

Vuosille 2024 - 2027 asetetaan seuraavat tavoitteet:

Nuorten mielen hyvinvointi

Useiden tutkimusten mukaan nuorten mielen hyvinvointi on ollut koetuksella erityisesti koronapandemian jälkeen. Nuorista jopa noin 20-25 %:lla esiintyy erilaisia mielenterveyden häiriöitä. Vaikeimmissa tapauksissa nämä voivat vaikuttaa nuoren tasapainoiseen kehitykseen. Euroopan komission tiedonanto kokonaisvaltaisesta lähestymistavasta mielenterveyteen nostaa lapset ja nuoret omaksi kohderyhmäkseen sekä painottaa ennaltaehkäisevän työn merkitystä resilienssin kehittämisessä.

Valtakunnallisen nuorisotyön ja –politiikan ohjelman valmistelua varten tehdyssä nuorten kuulemisessa nuoret nostivat yhdeksi tärkeimmäksi ratkaistavaksi asiaksi mielenterveyden ongelmat. Ratkaisuna nuoret mainitsivat muun muassa yhteisöllisyyden vahvistamisen, matalan kynnyksen palveluiden lisäämisen sekä helpommin saatavilla olevaa avun. Nuorten mielestä on tärkeää myös lisätä mielen hyvinvointia vahvistavia tekijöitä.

Mielen hyvinvoinnin tukemisessa nuorisotyön rooli on oleellinen. Yhteisöllisyyden luominen ja nuoria osallistava toiminta antaa nuorille erilaisia taitoja mielenterveyttä haittaavien tekijöiden käsittelyyn.

Toimenpiteet:

- Suomi edistää nuorisotyön roolia mielen hyvinvoinnin edistäjänä sekä ennaltaehkäisevänä toimintana.
- Suomi vahvistaa nuorisotyön asemaa yhteisöllisyyttä vahvistavana toimintana.
- Suomi tukee nuorisotyöntekijöiden osaamista ja koulutusta mielen hyvinvointiin liittyvissä kysymyksissä.
- Suomi edistää muita heikommassa asemassa olevien nuorten, kuten eri vähemmistöryhmien, huomioimista mielen hyvinvoinnin vahvistamisessa.

Nuorisotyön laatu

Nuorisolain mukaan nuorisotyöllä tarkoitetaan nuorten kasvun, itsenäistymisen ja osallisuuden tukemista yhteiskunnassa. Nuorisotyö on kasvatuksellista toimintaa, jossa keskeistä on nuoren kohtaaminen yksilö- tai ryhmämuotoisessa toiminnassa. Nuorisotyötä toteutetaan sekä ammatillisesti että vapaaehtoistoimintana monenlaisissa ympäristöissä.

Yksi laadukkaan nuorisotyön elementti on nuorten kanssa toimivien ammattitaito. Nuorten kanssa työskentely vaatii tietoja ja taitoja sekä osaamista. Suomella on pitkä historia nuorisotyön koulutuksessa ja sitä on tarjolla kaikilla koulutusasteilla sekä erilaisissa non-formaaleissa ympäristöissä.

Toimenpiteet:

- Suomi pyrkii vahvistamaan laadukkaan nuorisotyön merkitystä kasvatuksellisenä toimintana.
- Suomi pyrkii vahvistamaan nuorisotyöntekijöiden laadukasta koulutusta.
- Suomi edistää digitaalisen nuorisotyön mahdollisuuksia.
- Suomi edistää nuorisotyön kehittämistä tieto- ja tutkimusperustaisesti muun muassa nuorisotutkimuksen avulla.

Osallisuus ja demokratian vahvistaminen

Valtioneuvoston periaatepäätöksen suomalaisen demokratiapolitiikan tavoitteista 2020-luvulla mukaan tavoitteena on, että Suomi kuuluu jatkossakin maailman demokraattisimpien maiden joukkoon. Periaatepäätös linjaa, että Suomi osallistuu aktiivisesti EU:n demokratiatyöhön ja tukee kansainvälistä demokratiakehitystä.

Suomi pitää tärkeänä nuorten osallisuuden toteutumista sekä heitä lähellä olevissa asioissa, että laajemmin yhteiskunnassa. Erityistä huomioita tulee kiinnittää heikommassa asemassa olevien nuorten osallisuuden vahvistamiseen. Nuorten osallisuuden kokemus ja aktiivisen kansalaisuuden vahvistaminen tulee ottaa huomioon entistä paremmin ja avata ovia nuorten osallisuudelle. Nuorten ääni tulisi saada kuuluviin kaikessa päätöksenteossa

Toimenpiteet:

- Suomi jatkaa hyvien käytänteiden edistämistä ja kokemusten jakamista yhdessä muiden Pohjoismaiden kanssa.

- Itämeren valtioiden neuvoston (CBSS) Suomen puheenjohtajuuskauden 2023-24 ohjelman mukaisesti Suomi haluaa vahvistaa nuorten eurooppalaista identiteettiä ja heidän äänestysaktiivisuuttaan vuoden 2024 europarlamenttivaaleissa.
- Suomi edistää nuorisodelegaattien osallistumista mahdollisuuksien mukaan kansallisesti, pohjoismaissa, Euroopassa ja globaalisti. Kansallisessa valmistelussa pyritään siihen, että EU-nuorisodelegaatit osallistuvat opetus- ja kulttuuriministeriön EU-valmisteluprosesseihin, kuten jaostojen toimintaan.
- Suomi edistää EU:n nuorison teemavuoden 2022 tavoitetta nuorisopolitiikan valtavirtaistamiseksi kaikille politiikkasektoreille.
- Suomi osallistuu Taloudellisen yhteistyön ja kehityksen järjestön OECD:n nuorisosuosituksen (Creating Better Opportunities for Young People) toimeenpanoon luottamuksesta ja osallisuudesta ja hyödyntää tulossa olevaa OECD:n työtä hyvien käytäntöjen ja menetelmin jakamiseksi erityisesti lasten ja nuorten osallisuuden vahvistamisesta.

Nuoret ja ilmastonmuutos

Ilmastonmuutos on nuorten hyvinvoinnin ja tulevaisuuden kannalta yksi keskeisimmistä, ratkaistavista yhteiskunnallisista globaaleista ongelmista. Useiden tutkimusten ja selvitysten mukaan ilmastonmuutos aiheuttaa nuorille ahdistusta. Ilmastonmuutos myös luo epävarmuutta ja heikentää nuorten luottamusta omaan ja maailman tulevaisuuteen.

Myös valtakunnallisen nuorisotyön ja –politiikan ohjelman valmistelua varten tehdyssä nuorten kuulemisessa ilmastonmuutos ja luontokadon pysäyttäminen nousivat tärkeimpien ratkaistavien kysymysten joukkoon. Kysyttäessä nuorten mieleen tulevia asioita ilmastonmuutoksesta, eniten toistuva ajatus oli ahdistus. Nuoret tunnistivat ilmastonmuutoksen globaalit seuraukset ja myös sen, että talous usein ajaa ilmastoasioiden yli. Nuorten selkeä viesti päättäjille on siirtyä puheista konkreettisiin toimenpiteisiin ilmastonmuutoksen ja luontokadon pysäyttämiseksi.

Hallituksen tavoitteena on, että Suomen kädenjälki ilmastopolitiikassa on sen kokoa suurempi. Ilmastonmuutoksen vastaisten toimien ja päästövähennystoimien lisäksi edistetään toimia, joilla parannetaan yhteiskunnan kykyä sopeutua ilmastonmuutokseen.

Sen lisäksi Suomi edistää nuorten mahdollisuuksia osallistua ja tulla kuulluksi asiassa sekä kotimaassa, EU-politiikassa että globaalisti. Nuorisotyö on yksi keino tukea nuoria ilmastonmuutoksen ja luontokadon aiheuttaman ahdistuksen vähentämisessä sekä aktiivisen kansalaisuuden ja osallisuuden tukemisessa ilmastokysymyksiin liittyen. Nuorten luontoahdistuksen juurisyyt selvitetään toimenpiteitä varten. Tutkitun tiedon tarjoaminen nuorille ilmastonmuutokseen liittyen on yksi tekijä ahdistuksen lieventämisessä.

Toimenpiteet:

- Suomi vahvistaa nuorisotyön roolia nuorten tukemisessa ilmasto- ja luontokysymyksissä.
- Suomi edistää nuorten osallisuutta ilmasto- ja luontokysymyksissä sekä kansallisesti, EU-tasolla että globaalisti.

OHJELMAN VALMISTELUSTA

Valtakunnallisen nuorisotyön ja –politiikan ohjelman taustoittava valmistelu aloitettiin vuoden 2022 syksyllä kuulemalla nuorten ajatuksia Suomessa ratkaistavista yhteiskunnallisista haasteista ja asioista, jotka tuovat nuorille hyvinvointia. Kuuleminen kohdistettiin 13–25-vuotiaisiin. Nuoret pääsivät vaikuttamaan vastaamalla kyselyyn. Kysely oli saatavilla suomeksi, ruotsiksi, englanniksi ja venäjäksi. Kyselyyn vastasi 7081 vastaajaa ympäri Suomen.

Kyselyn lisäksi nuorille järjestettiin 24 kuulemistryöpajaa. Työpajoja järjestettiin yläkouluissa, lukioissa, ammattioppilaitoksissa sekä nuorten työpajoilla suomeksi ja ruotsiksi. Työpajoihin osallistui noin 350 nuorta. Kyselyn vastauksissa ilmastonmuutos, nuorten syrjäytyminen sekä maailmanpoliittinen tilanne nousivat nuorten mielestä tärkeimmiksi ratkaistaviksi haasteiksi Suomessa. Nuoret näkivät myös tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden sekä nuorten mielenterveyskriisin tärkeinä haasteina, jotka täytyy ratkaista. Enemmistö nuorista nosti hyvän terveyden neljän hyvinvointia eniten tuovan asian joukkoon. Nuorten maailmassa myös perhe ja läheiset, harrastukset tai vapaa-ajanviettomahdollisuudet, ystävät sekä se, ettei ole huolta rahasta nousivat toistuviksi hyvinvointia tuoviksi asioiksi.

Nuorten lisäksi opetus- ja kulttuuriministeriö kuuli kevään 2023 aikana laajasti nuorisoalan toimijoita ohjelmaan sisällytettävistä asioista. Kunnallisen nuorisotyön koordinaattorit järjestivät yhteistyössä aluehallintovirastojen kanssa alueellisia kunnallisen nuorisotyön toimijoiden kuulemisia monimuotoisesti. Kuulemisten teemoina olivat kunnallisen nuorisotyön ja nuorisotoiminnan rooli nuorten kuulemisessa esiin nousseiden asioiden ratkaisemisessa, nuorisotyön tukemisen valtakunnalliset linjaukset sekä tulevien valtakunnallisten nuorisoalan osaamiskeskusten painopisteet. Alueellisissa kuulemisissa osallistujat toivoivat mm. linjauksia kunnallisen nuorisotyön resurssien turvaamiseksi, nuorisotyön dokumentoinnin ja vaikuttavuuden kehittämistä sekä nuorisotyön roolin ja arvostuksen nostamista. Osaamiskeskusten painopisteiksi ehdotettiin mm. hyvinvointia ja mielenterveyttä, kunnallisen nuorisotyön kehittämistä, tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta sekä osallisuutta.

Alueellisten kuulemisten lisäksi OKM järjesti kaksi valtakunnallista kuulemistilaisuutta nuorisoalan valtakunnallisille toimijoille. Teemoina olivat nuorisopoliittiset tavoitteet ja toimenpiteet, tavoitteet nuorisoalan kansainväliselle ja eurooppalaiselle yhteistyölle, nuorisotyön tukemisen linjaukset ja valtakunnallisten nuorisoalan osaamiskeskusten painopisteet. Valtakunnallisissa kuulemisissa osallistujat korostivat nuorisopoliittisina tavoitteina ja toimenpiteinä nuorten syrjäytymiseen ehkäisemisen, osallisuuden ja demokratian vahvistamisen sekä yhdenvertaisuuden. Kansainvälisen yhteistyön tavoitteiksi toivottiin mm. liikkuvuusohjelmien hyödyntämistä sekä demokratiakasvatuksen vahvistamista. Linjauksista ja tukitoimenpiteistä pidettiin tärkeinä nuorisotyön poikkihallinnollisuuden ja matalan kynnyksen tuen vahvistamista, rahoituksen pitkäjänteisyyttä sekä nuorilta kerättävän kokemustiedon hyödyntämistä. Osaamiskeskusten painopisteiksi ehdotettiin mm. nuorten sosiaalista vahvistamista, kouluissa ja oppilaitoksissa tehtävää nuorisotyötä sekä nuorisotyön menetelmien ja vaikuttavuuden arvioinnin jatkokehittämistä.

Kevään 2023 aikana opetus- ja kulttuuriministeriö kävi myös alustavia keskusteluja muiden nuorten kasvu- ja elinolojen kehittämisen kannalta keskeisten ministeriöiden sekä valtion nuorisoneuvoston (VNN) kanssa ohjelmasta. VNN julkaisi ohjelman valmistelun tueksi katsauksen nuorten hyvinvointiin sekä teki esityksen ohjelmaan otettavista asioista.